

- Громко Т. В. Методологія та досвід дескрипції говірки: монографія. Дніпро, 2021. 452 с.
- Загнітко А. Словник сучасної лінгвістики : поняття і терміни. Донецьк : ДонНУ, 2012. 402 с.
- Загнітко А. Сучасний лінгвістичний словник. Вінниця : ТВОРИ, 2020. 920 с.
- Зеленько А. С. Аспект, метод, прийом, процедура у діалектології. *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства*. 2008. Вип. 12. С. 134–137.
- Зеленько А. С. Загальне мовознавство : навч. посібник. К. : Знання, 2010. 380 с.
- Івашенко В. Матеріали до Словника-мінімуму основних термінопонять концептуальної семантики. *Лексикографічний бюлетень*. Київ : Ін-т української мови НАН України, 2006. Вип. 14. С. 148–162.
- Лінгводидактика професора Степана Пилиповича Бевзенка : словник-довідник з української мови / [упоряд. С. В. Соколова]. К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. 254 с.
- Літературознавча енциклопедія : У двох томах. К. : Академія, 2007. Т. 2. 624 с.
- Мала філологічна енциклопедія / [укл.: О. І. Скопненко, Т. В. Цимбалюк]. К. : Довіра, 2007. 478 с.
- Матвіяс І. Г. Деякі питання термінології в українській діалектології. *Українська діалектна лексика*. К. : Наукова думка, 1987. С. 3–9.
- Мельничук О. С. Методологічні проблеми аналізу співвідношень ідеального й матеріального в сфері мови. *Мовознавство*. 1987. №1. С. 3–14.
- Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2006. 716 с.
- Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Полтава : Довкілля-К, 2008. 712 с.
- Тищенко К. М. Метатеорія мовознавства у своєму часі й соціумі. *Мовознавство*. 2021. №3. С. 3–24.
- Ткачук М. Діалектологія у структурі лінгвістичних знань : про підсумки Міжнародної наукової конференції. *Українська мова*. 2018. №2. С. 155–159.
- Трифонов Р. А. Метамова: теоретичні аспекти дослідження. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Серія: Філологія. 2014. № 1107, вип. 70. С. 27–36.
- Українська мова. Енциклопедія / [за ред. І. В. Муромцева]. К. : Майстер-клас, 2011. 400 с.
- Gerd A. S. Metalanguage of modern lexicography. *Bulletin of VGU: Humanitarian Sciences*. 2004. №2. P. 33–40.
- Gvishiani N. B. Metalanguage. *Linguistic Encyclopedic Dictionary*. М. , 1990. P. 297–298.

Стаття надійшла до редакції 25.05.2023

УДК 811.161.2
<https://doi.org/10.24195/2616-5317-2023-36-6>

ВОЛИНСЬКІ НАРОДНІ ГЕОГРАФІЧНІ ТЕРМІНИ НА ПОЗНАЧЕННЯ БОЛОТА: СТРУКТУРНО- СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ

Оксана К. Данилюк

кандидат філологічних наук, доцент кафедри філології та методики початкової освіти, Волинський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк, Україна
 e-mail: oxana.danyliuk@gmail.com
 ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8765-8475>

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена вивченню народних назв боліт на Волині. Зібрані автором та опубліковані у словнику народні назви боліт відображають специфіку сприйняття їх місцевим населенням і відношення до них, а також містять важливу інформацію про характеристики та особливості боліт. Дослідження таких назв може сприяти збереженню культурної спадщини, пов'язаної з природними об'єктами, збагаченню наукової термінології та розумінню лексико-семантичних особливостей мовної картини світу. Ці назви можуть містити цінну інформацію про місцеві умови, рослинний світ, географічні особливості та екологічний статус боліт, що сприяє глибшому розумінню зв'язку між людиною та природним середовищем. Крім того, народні назви боліт можуть слугувати додатковим джерелом інформації для класифікації та ідентифікації різних типів боліт на Волинському Поліссі, а також виявлення місцевих термінологічних варіацій та особливостей. Лінгвістичний підхід допомагає виявити місцеві термінологічні варіації та особливості, які відображаються в лексичному складі та семантиці. Проведене дослідження є актуальним для розуміння лексичного фонду, лінгвістичного розмаїття та культурного спадщини, пов'язаної з тельмографією Волині.

Галузь функціонування, семантичні зрушення та особливості значення народних тельмографічних термінів впливають на їхнє ареальне поширення. Основу зазначеного класу діалектизмів становлять загальновідомі терміни, переважно праслов'янського походження, які мають широкі семантичні можливості. У дослідженому ареалі народні географічні термі-

ни для позначення боліт представлені семантичними, фонетичними та граматичними варіантами та дериватами.

Ядро аналізованого лексичного класу становлять загальновідомі терміни, здебільшого праслов'янського походження: **брід, болото, гать, гребля, трасовина** та ін, які відзначаються ширшими семантичними можливостями. У багатьох говірках ці лексеми представлені діалектними фонетичними варіантами: **трасовина, трасовиско, грабля** та ін.

Народна географічна термінологія, порівняно з іншими мовними шарами, не характеризується образністю або емоційно-експресивними засобами. Цей клас діалектної лексики, який частково залишає слід у топоніміці, є одним із найдавніших. Окрім мовознавчих досліджень, вивчення народної географічної термінології може бути корисним для природничих, історичних, етнологічних наук.

Ключові слова: народна географічна термінологія, термін, номен, номенклатура, лексема, семантичне мікрополе, Волинська область.

Вступ. Наукове зацікавлення народною географічною термінологією виникає через її унікальну здатність «зберігати» цілісну лінгво-географічну історію певної місцевості. Мовознавці наголошують на активних процесах формування: а) місцевої лексичної системи завдяки географічним назвам реалій; б) власних географічних назв різних територій. Збирання й опис народної географічної термінології, яка є специфічною групою слів, завжди приваблювали дослідників, перш за все, збереженням в собі фрагменту мовної картини світу відповідної території. Терміни, які використовуються для позначення рельєфно-ландшафтних ознак, різноманітно представлені в різних класах географічних назв, а відтак становлять як окрему модель номінації географічних об'єктів, так і загальномовні універсалії географічного термінотворення. Будучи пов'язані з різними типами загальних назв, досліджувані народні географічні лексеми, за спостереженнями О. Карпенко, «зберігають свою мотивацію» (Муромцев, 2011: 318) та формують мотиваційні взаємовпливи з іншими тематичними групами.

Ще одним із найважливіших аспектів є вивчення тісних зв'язків географічної й апелятивної лексики. Народні географічні терміни виявляють особливо тісний зв'язок із творенням уласних географічних назв — мікротопонімів та топонімів різних територій (Tolstoy, 1969: 5). Найбільше ж серед усіх типів онімів вони пов'язані із гідрографічними, орографічними та фітографічними назвами. Найзначнішим є обсяг географічних термінів у мікротопонімії, яка, порівняно з гід-

ронімією та ойконімією, тісніше пов'язана з апелятивною лексикою (Стрилюк, 2010: 288).

Актуальність. Народна географічна термінологія, яка використовується для опису місцевих географічних об'єктів, різних за розміром, за походженням та відношенням до інших природних реалій, є частиною живої народної мови певного ареалу, що також привертає увагу українських мовознавців-діалектологів та етнографів-краєзнавців. У деяких випадках вона важлива для місцевого географічного дослідження природних умов регіону, адже відображає природні об'єкти, такі як рельєф, водні об'єкти і рослинність, у народному баченні (Данилюк, 2020: 112; Данилюк, Громко, 2020). У народній термінології, як правило, відображено всі природні об'єкти, такі як рельєф, водні об'єкти та рослинність, у розрізі народного сприйняття. Відтак, з одного боку, цей географічний аспект мовного світу характеризується: а) значною розгалуженістю самобутнього лексичного фонду й особливою його структурною організацією; б) піддаванням різноманітним мовним процесам ономазіології та семасіології, що відбуваються в царині конкретної, денотативної лексики; в) відсутністю образності або емоційно-експресивних засобів.

З іншого боку, народна географічна термінологія робить унесок у наукову географічну термінологію, оскільки вона детально описує географічний об'єкт (Громко, 2000: 6). У цілому, формування, розвиток і функціонування народної географічної термінології певної мови визначаються численними лінгвальними та позалінгвальними факторами, які перебувають у тісному взаємозв'язку. Системна організованість народної географічної лексики окремого регіону, країни підтверджується різноманітними внутрішньомовними (динаміка семантики лексем, синонімія, антонімія, звуження або розширення семантики, мотиваційні особливості номінації реалій) та позамовними чинниками (геоморфологічні та гідрографічні особливості території, історичні та соціально-економічні чинники) (Сидорук, 2019). Сфера функціонування, семантичні зміни та особливості значення географічних термінів впливають на географічну царину знань, у якій вони вживаються. Так, попередній огляд української народної термінології (Данилюк, 2013: 78) показує, що основні елементи аналізованого лексичного класу це — загальновідомі терміни, переважно праслов'янського походження, які мають широкі семантичні

можливості. Основний арсенал народних географічних термінів, які використовуються в загальнонародній мові, представлений різними семантичними, фонетичними та граматичними варіантами та похідними формами (Громко, 1998: 102). Отже, подальші дослідження лексем, пов'язаних із географічними об'єктами, матимуть велике значення не тільки для мовознавчих досліджень, але й для природничих, історичних, етнологічних та інших наукових дисциплін. Сказане зумовлює **актуальність** пропонованої студії.

Метою нашої розвідки є аналіз назв на позначення боліт на Волині. Лінгвістичний аналіз лексики зі значенням 'болото' передбачає розв'язання таких **завдань**: 1) визначення структурно-семантичних особливостей досліджуваних лексичних одиниць, що функціонують у західнополіському діалекті; опис їхньої фонетичної, словотвірної й акцентуаційної варіативності; 2) виявлення діалектних та вузькорегіональних особливостей цієї тематичної групи лексики, що є важливим аспектом дослідження народної географічної термінології України (Данилюк, 2013) та допомагає розкрити й увиразнити широкий спектр мовних явищ і характеристик, пов'язаних із лексичною групою «болото».

Аналіз останніх джерел із проблеми дослідження. Проблемі вивчення лексики на позначення болота було присвячено ряд праць слов'янських мовознавців. Серед них відзначимо «Назви боліт у слов'янських мовах» Л. В. Куркіної (Kurkina, 1969), «Семантичні моделі слов'янської тельмографічної термінології» В. М. Мокієнка, «Структурно-семантичні особливості народної тельмографічної термінології Центральної України (на матеріалі Кіровоградщини)» Т. В. Громко (Громко, 1998). Дослідженням тельмографічної термінології займалися також ученіслависти М. І. Толстой (Tolstoy, 1969), Є. О. Черепанова (Cherepanova, 1973), М. В. Никончук (Никончук, 1979), Р. Н. Малько (Mal'ko, 1974), Т. О. Марусенко (Marusenko, 1968) та ін.

Народна тельмографічна термінологія, яка складається з назв об'єктів, пов'язаних із болотом і болотистою місцевістю, є важливою частиною народної географічної термінології краю (Данилюк, 2020: 6). Частково привертаючи увагу українських мовознавців (Стрилюк, 2010), цей географічний аспект мовної картини світу волинян характеризується розгалуженою, етимологічно цікавою та самобутньою

лексиною, а також має певну структурну організацію та специфіку творення тощо. Дослідники народної тельмографічної термінології констатують, що становлення, розвиток і функціонування цього класу лексики залежить від численних мовних і позамовних факторів, які взаємодіють між собою (Громко, 1998; Kurkina, 1969; Tolstoy, 1969; Cherepanova, 1973).

Закономірно, що царина функціонування, семантичні зрушення та особливості значення тельмографічних термінів впливають на ареальну розповсюдженість народних географічних термінів (Kurkina, 1969). В основі аналізованого лексичного класу лежать загальновідомі терміни, головним чином праслов'янського походження, які характеризуються широкими семантичними можливостями. В досліджуваному ареалі народні географічні терміни, що позначають болото, представлені семантичними, фонетичними та граматичними варіантами та дериватами (Данилюк, 2013).

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Питання дослідження народної тельмографічної термінології в контексті вивчення мовної картини світу волинян і студіювання народної географічної термінології та діалектних назв болота дуже важливе, оскільки Полісся відоме своєю багатою болотистою місцевістю (Ільїна, 2007; Ільїна, Кукурудза, 2009). Власне, поліські діалекти відзначаються збереженням архаїчних рис у мовленні та репрезентують багатий фонд назв географічних об'єктів, які відображають особливості та нюанси болотяної місцевості: *безна* 'непрохідне глибоке болото', *драгва* 'болото кольору іржі', *вокна* 'глибоке місце на болоті' (Данилюк, 2013). А відтак, для вивчення цього фрагменту мовної картини світу, особливо в контексті поліського діалекту, народна географічна термінологія та діалектні назви болота вкрай важливі (Стрилюк, 2010: 290). Розташування населених пунктів у болотистих районах Волині свідчить про пряму взаємодію місцевого населення з цими природними об'єктами, їхні унікальні знання та досвід щодо болотистих місцевостей, їхніх характеристик та особливостей (Сидорук, 2019).

Географічно-просторова диференціація боліт Волинської області (за господарськими розрахунками та узагальненнями) свідчить, що «на території зосереджено 1523 болота, які займають площу понад 114 тис. га (Сидорук, 2019). Болота, так само як і інші природні сис-

теми, відрізняються не лише загальними характеристиками й ознаками, але і мають свою індивідуальність та внутрішні відмінності в межах типових особливостей та антропогенного впливу з використання природних ресурсів і збереження біорізноманіття (Льїна, Кукурудза, 2009). У цих природних об'єктах на території Волинської області болота покриті вологолюбними рослинами (зеленими мохами, хвощем, густою осокою, очеретом, вербою, вільхою та березою), а, як відомо, накопичення нерозкладених рослинних залишків із часом призводить до утворення торфу, тому більшість волинських боліт за водопостачанням відносять до джерельного живлення. Залежно від характеру мінералізації трав'янисті рослини у творають на болотах сплавину, на якій подекуди трапляються прогалини — болотні вікна (Льїна, 2007).

З одного боку, вивчення народних назв боліт на Волині демонструє відношення та сприйняття цих природних об'єктів місцевим населенням, а також може дати важливу інформацію — лінгво-географічні характеристики, властивості та особливості боліт. Так, відоме водно-болотне угіддя «Чемерське болото» (знаходиться в центрі межиріччя Прип'яті, Стоходу і Стиру) отримало статус міжнародного значення як природний заповідник, оскільки є одним із найбільших блюдцевих боліт із унікальною рослинністю в Українському Поліссі та Європі загалом. Вчені-географи стверджують, що в прадавні часи це місце було озером, а залишки його сьогодні представлені озерами Черемське і Редичі. Більша частина території перетворилася на болото з торфовищем та заболоченими лісами (див.: Сидорук, 2019).

З іншого боку, дослідження народної географічної термінології дозволяє розкрити багатогранність сприйняття болотистої місцевості мовцями Волинського Полісся. Воно допомагає краще зрозуміти їхній специфічний спосіб уявлення про природне середовище та характер взаємодії з ним; сприяє проникненню в особливості та відтінки сприйняття, відображені саме в цьому регіональному (діалектному) варіанті мови. Тож, така студія може виявитися важливою для розуміння культурних, історичних та екологічних особливостей Полісся, а також для вивчення зв'язку між мовою та природним оточенням.

У цілому, збагачення українського загальномовного лексичного фонду народною географічною термінологією (Громко, Лучик, Поляруш, 1999; Данилюк, 2013) та волинськими діалектними назвами

болота сприяє не лише більш точному та виразному опису місцевості, але й використанню цих слів в інших наукових галузях (Данилюк, 2020: 65). Такі факти вже — свідчення еколінгвістичної значимості народної географічної термінології, яке дозволить зберегти та зрозуміти в динаміці мови цю унікальну лексичну спадщину Західного Полісся Волині.

Народні тельмографічні терміни Волині відображають багатогранну систему найменувань, що зв'язані з особливостями боліт, їхнім розміром, глибиною, водно-рослинним покривом, а також процесами, пов'язаними з болотами, такими як розширення, заростання, затоплення тощо. Тобто йдеться про вплив природного середовища й антропогенні чинники (репрезентація в мові місцевих природних особливостей), а також про віддзеркалення культурної спадщини та способу життя волинян, тобто їхньої мовної картини світу. Акцентуація на існуванні унікальних слів, які не типові для стандартної літературної мови або існують тільки в місцевому мовленні, допомагає зберегти цінну лінгвістичну спадщину та дає ключ до розуміння особливостей і специфіки мовотворення на Волині — структурно-семантичних, фонетико-акцентних, словотвірних варіацій як ознак внутрішньої організації географічної лексики з фокусом на діалектних та вузькорегіональних (поліських) особливих формах або конструкціях. Такий аналіз дозволяє збагатити наше розуміння лексико-семантичного поля, пов'язаного з болотами. Вивчення структурних та семантичних особливостей лексичних одиниць допомагає виявити та описати диференційні ознаки, пов'язані з цим поняттям, такі як розміри боліт, типи рослинності, характеристики водно-болотного середовища тощо. Це уможливує формування повнішого уявлення про лексичну реалію та концептуальну систему, пов'язану з болотистою місцевістю. Зокрема, йдеться про *аналіз* лексико-семантичних груп, які входять до цієї тематичної групи, та *встановлення* зв'язків між словами, що входять до неї. Такі зв'язки базові для систематичного вивчення ЛСГ, класифікації та ідентифікації семантичних відношень, заснованих на спільних або споріднених значеннях, які реалізуються при функціональному та контекстуальному вживанні слів. Пор. ще інші лінгвістичні підходи та методи для вивчення тельмографічної лексики, що постачають додаткову інформацію про місцеві особливості болотистих екосистем, їхні властивості та роль у житті місцевих

жителів. Розглядувані в межах статті назви боліт та їхніх частин ексцерповані з нашого словника «Словник народних географічних термінів Волині» (Данилюк, 2013).

Ядром семантичного мікрополя **'болото в загальному значенні'** в говірках Волині є узагальнювальна назва **болото** < псл. **bolto* (Мельничук, 1, 1982: 227), пор.: укр. *болото* 'грузьке місце з надмірно зволуженим ґрунтом, часто з стоячою водою та вологолюбною рослинністю', 'багно', 'трясовина', 'розріджена внаслідок дощів, розтавання снігу та ін., земля на шляхах, стежках і т. д.', 'грязюка', (Словник української мови, 1, 1970: 215). Із тельмографічною семантикою, яка відзначається складною внутрішньою диференціацією, лексема *болото* відома в багатьох слов'янських говорах: укр. діал. 'розріджений водою чорний донний ґрунт', 'невелике місце із стоячою прогнилою водою і гряззю', 'колишне русло річки' (Никончук, 1979: 44, 48–49), 'мокра заболочена низовина' (Cherepanova, 1984: 33; Marusenko, 1968: 218), 'заглибина на місці водойми', 'мокре місце між узгір'ями' (Marusenko, 1968: 218), 'вир' (Дзендзелівський, 1979: 140), 'відгалуження річки, рукава річки, затоки' (Дзендзелівський, 1982: 13); хорв. *blato* 'болото, ставок, озеро' (Cherepanova, 1973: 63); чес. *blato, bloto* 'болото' (Mal'ko, 1974: 8); пол. *bloto* 'т. с.' (Nitsche, 1964: 73).

Спорадичним уживанням у всьому досліджуваному масиві відзначається лексема **багно** та одинична фіксація деривата **багнука** < псл. **bagno, *bagъno* (Мельничук, 1, 1982: 102); укр. *багно* 'розріджена внаслідок дощів, розтавання снігу та ін. земля на шляхах, стежках і т. д.', 'болото' (Словник української мови, 1, 1970: 84), укр. діал. 'болотисте місце, трясовина', 'велика калюжа, грузьке місце' (Словник української мови, 1, 1970: 84), 'грузьке болото, де трясеться, колишеться земля' (Никончук, 1979: 51), 'невелике місце з стоячою, гнилою водою і гряззю', 'болото з іржавою водою' (Никончук, 1979: 49, 53), 'трясовина', 'болото біля річки' (Cherepanova, 1984: 25); укр. *багнука* 'збільшене до *багно*' (Словник української мови, 1, 1970: 85), 'багно' (Громко, 1998: 18), укр. діал. 'грузьке болото' (Cherepanova, 1984: 25), 'грузьке болото, де трясеться, колишеться земля', 'невелике місце із стоячою, гнилою водою і гряззю', 'болото з іржавою водою', 'земля, розм'якшена водою' (Никончук, 1979: 49; Дзендзелівський, 1966: 53), блр. *багно* 'грузьке болото; болото; грузьке місце на болоті; грузька безодня; ділянка на болоті з глибою, твердішою, ніж на болоті; при-

болоття' (Яшкін, 1971: 18), н.-луж. 'болото' (Мука, 1, 1926: 9), пол. *bagno* 'маленький ставок' (Nitsche, 1964: 7).

У говірках Волині не формує суцільного ареалу, а фіксується окремими крапками віддієслівний дериват **мочар** < псл. **močarъ* < **močiti* (Мельничук, 3, 1989: 499), пор.: укр. *мочар* 'драговина, трясовина' (Словник української мови, 4, 1973: 814); 'низьке з підґрунтовою водою місце' (Грінченко, 2, 1907: с.450), діал. 'невелике місце із прогнилою стоячою водою і гряззю' (Никончук, 1979: 50), 'мокра заболочена низовина', 'трясовина, низьке місце з підґрунтовими водами', 'мокре місце між узгір'ями' (Marusenko, 1968: 237), 'земля на низинних ґрунтах' (Дзендзелівський, 1966: 39), блр. *мочарына* 'криничне місце' (Яшкін, 1971: 112), чес. *močar* 'трясовина, болото', 'калюжа' (Mal'ko, 1974: 36).

З-поміж західнополіських регіоналізмів до окресленої мікрогрупи належать лексеми **гниляк, пучина, струга**.

Для семантичної мікрогрупи **'грузьке болото, де трясеться, колишеться земля'** найбільш поширені віддієслівні деривати від *трясти*. Найпродуктивнішою виявилася модель із суфіксами *ин(а), овин(а)*: **трясина, трасовина, трасовина, трясовина, трясовина**. Етимологізуючи ці лексеми, дослідники переважно вдаються до реконструкції псл. **tresina, *tresovina* < **tręsti* (Tolstoy, 1969: 175–176), пор.: укр. *трясина* 'дуже грузьке болото, поросле яскраво-зеленою травою і мохом, що утворилося на місці колишньої водойми', трясовина 'т. с.' (Словник української мови, 10, 1979: 305), укр. діал. *трясина* 'грузьке болото, де трясеться, колишеться земля' (Никончук, 1979: 50), 'заболочена низовина' (Marusenko, 1968: 251), *трасовина* 'грузьке болото, де трясеться і колишеться земля' (Никончук, 1979: 8), *трясовина* 'грузьке болото' (Cherepanova, 1984: 223), 'заболочена низовина' (Marusenko, 1968: 28), блр. *трасіна* (Яшкін, 1971: 190). Менш продуктивними виявилися моделі з іншими суфіксами: **трясовисько, трясуха**, що трапляються у волинських говірках поодинокі.

Низку етимологічно прозорих західнополіських регіоналізмів продовжує лише одинично зафіксований термін **безодник** < *безодний* + суф. — *ик*. Пор. споріднені утворення: укр. *безодня* 'глибоке провалля, прірва' (Словник української мови, 1, 1970: 136), укр. діал. 'глибока яма в річці', 'грузьке місце на болоті' (Cherepanova, 1984: 27), 'заглибина в ґрунті невизначеної форми', 'глибока прірва', 'крутий прямовис-

ний берег', 'крутий схил гори', 'глибока яма', 'джерело в полі', 'калюжа' (Marusenko, 1968: 216), 'вир' (Дзензелівський, 1978: 140), 'течія на місці глибокої ями в річці, де закручує вода', 'глибока яма в річці, де закручує вода', 'грузьке болото, де трясеться, колишеться земля' (Никончук, 1979: 4); чес. *bezdna* 'прірва', *bezedna* 'т. с.' (Mal'ko, 1974: 7). Тобто в межах народної географічної термінології відомий з оро- та гідрографічною семантикою в інших регіонах України та Славії.

Значення 'грузьке болото, де трясеться, колишеться земля' передає полісемантичний географічний термін **вікна** < псл. **okъno* (Мельничук, 1, 1982: 398).

До давніх за походженням і, знову ж таки, з іншими семантичними відтінками в географічній термінології, імовірно, належить виявлений нами номен цього мікрополя **вздуховина**, який, подібно до численних відповідників із інших слов'янських мов, уможливило реконструкцію псл. **vъzduxъ(-a)* + *-ov-ina* (Мука, 3, 1928: 317) (пор. споріднені польські *здуховина*, *уздухавина*, *здыховина*; Tolstoy, 1969: 184–185).

Одиничний дериват **гнсчавка** можна етимологічно зіставити з дієсловом *гнитити*. Як часто трапляється в деяких західнополіських говірках, єдиним засобом для позначення окресленої реалії є словосполука **гниле болото**. Етимологія цих номенів прозора. Звертають на себе увагу факультативно вживані утворення **котелі**, **кутелі**, етимологічно не прозорі.

Продовжує аналізований семантичний ряд 'грузьке болото, де трясеться, колишеться земля' полісемантичний термін **мочари** (див. вище). Практично у більшості говірок зафіксований нами номен **драговина** із цією ж семантикою вже був предметом етимологічного опрацювання дослідників народної географічної термінології і зводиться переважно до псл. **dregva* (Tolstoy, 1969: 178).

Географічний термін цього мікрополя **мулавина** фіксується в поодиноких говірках Волині. Він утворений на базі *мул* < псл. **mulъ* (Мельничук, 3, 1989: 532), пор.: укр. діал. *мулавина* 'наноси після весняного розливу', 'болото біля річки' (Cherepanova, 1984: 138).

Менш поширений дериват із цією ж семантикою, мотивований дієсловом *тинати*: **типенне**, пор. укр. *тинати* 'короткими ривками, поштовхами хитати з боку на бік або зверху вниз' (Словник української мови, 10, 1979: 145).

Ще одна дієслівна основа *плавати* послужила дериваційною базою для кількох лексем цього мікрополя: **плав** < псл. **plavъ* (Мельничук, 5, 2006: 212); пор.: укр. *плав* 'те саме, що й потік; ділянка трясовини, де під шаром рослинності є вода' (Словник української мови, 6, 1975: 556), 'плаваючий острів із очерету й невеликих рослин', 'трясовина, де під шаром рослинності є вода' (Грінченко, 3, 1908: 190), укр. діал. 'грузьке болото, де трясеться, колишеться земля' (Никончук, 1979: 52), 'частина поверхні водоймища, вільна від заростей' (Никончук, 1979: 46), 'заболочена низовина' (Marusenko, 1968: 242), 'острів на річці' (Дзензелівський, 1966: 105), 'повінь' (Дзензелівський, 1968: 120), 'грузьке болото біля річки з підґрунтовими водами', 'невелике болото біля річки', 'мокра заболочена низовина біля річки', 'наноси після весняного розливу', 'острівець на болоті', 'підмита й відірвана частина берега' (Cherepanova, 1984: 166); чес. *plav* 'місце для купання коней, качок, гусей' (Mal'ko, 1974: 47), блр. *плаў* 'заболочена водойма; грузьке болото без лісу; заливний луг біля річки або озера; низина, місце, де річка протікає через болото' (Яшкін, 1971: 145), пол. *plawy* 'луг, що знаходиться в низовині' (Tolstoy, 1969: 115); **плавники**; **поплавок**; укр. діал. *поплавок* 'острів на річці, озері' (Cherepanova, 1984: 177), *поплав* 'прибережний заливний луг', 'луг серед оброблюваної землі' (Cherepanova, 1984: 177); пол. *poplaw* 'низовинний луг серед поля', 'заболочений луг' (Tolstoy, 1969: 70, 84); **сплав**.

До вузькоспеціальних тельмографічних термінів належить **твань**, який дослідниками-етимологами трактується запозиченням із балтійських мов, пор. лит. *tvanas*, лтс. *tvans* (Tolstoy, 1969: 166–169), пор. укр. *твань* 'в'язке болото, грязь, рідке багно; драговина, трясовина, багно' (Словник української мови, 10, 1979: 45), укр. діал. 'розріджений водою чорний донний ґрунт', 'земля, розм'якшена водою', 'невелике місце із стоячою, прогнилою водою і гряззю' (Никончук, 1979: 45, 48, 50), 'грузьке болото з замуленим дном', 'гниле болото' (Cherepanova, 1984: 216); блр. *твань* 'багністе і в'язке болото; грязь під час повені; заросле озеро, плав' (Яшкін, 1971: 189).

Сема 'земля, розм'якшена водою' виражається узагальнювальною назвою **болото**, представленою в більшості досліджених населених пунктів.

Паралельно практично в усіх говірках семантику 'земля, розм'якшена водою' оформляє лексема **гразь** < **гразь* (місцеве діалек-

тне ствердіння *p'*) < псл. **gręźь* (Дзендзелівський, 1966: 124; Дзендзелівський, 1972: 125), укр. діал. *грязь* 'земля, розм'якшена водою' (Никончук, 1979: 47); блр. *гразь* 'розмокла земля на дорозі; багно; грузьке місце, де довго стоїть вода' (Яшкін, 1971: 52), її одиничні дериваційний варіант **гразюка** (більшість населених пунктів) та морфологічний варіант **гразя**. Географічний термін **грузяка**, ймовірно, є результатом контамінації лексем *гразюка* та *грузнути*; фонетичну структуру зазначеного номена можна кваліфікувати також як наслідок метатези, а **грузке** — відприкметниковий за походженням.

Локалізм **греца** етимологічно неясний. За нашим припущенням, суф. *еца* має значення збільшеності, згрублості, як у *ділянеца*, *скібеца*, *нивеца*, *хатеца* та ін.; корінь можна пов'язати з дієсловом *грати*. Засвідчене нами слово **мада** також потребує додаткової етимологічної розвідки (Мельничук, 3, 1989: 35); можливо, з псл. **mada* (Дзендзелівський, 1966: 112); пол. *mada* 'болото, грязь, мул' (Nitsche, 1964: 79).

Виявлений нами термін **кваша** < псл. **kvaľa* (Мельничук, 3, 1989: 158), очевидно, мотивований дієсловом *квасити*.

Кілька термінів цієї лексико-семантичної групи постали на базі лексеми *кал* < псл. **kaľь* (Мельничук, 3, 1989: 21): **кал**, **каламеха**, **калеше**, **калеше**, **калник**, **калота**, **кальога**; пор. укр. *кал* 'бруд, болото, грязь' (Словник української мови, 4, 1973: 73); чes. *kal* 'грязь, осад на дні', 'калюжа, болотисте місце', 'брудна вода' (Mal'ko, 1974: 25); пол. *kal* 'болото, грязь, рідке болото' (Tolstoy, 1969: 77).

У частині говірок окресленого масиву з цим значенням виступає слово **мул** та споріднене з ним утворення **мулявина**.

У деяких говірках з цією семантикою зафіксовано етимологічно прозорі композити **сіросік** та **сіросік**, відповідників до яких не виявлено.

На позначення **острова** або іншого **сухого місця серед болота** виступає ряд географічних термінів, що постають і в інших лексико-семантичних групах. Так, ядро описуваної групи становлять фонетичні та дериваційні варіанти загальноновживаного *острів* < псл. **ostrovъ* (Tolstoy, 1969: 116–118): **гострів** (із протетичним приголосним [z]); пор.: укр. *острів* 'ділянка суші, оточена зі всіх сторін водою', 'ділянка землі, що різко виділяється на фоні решти місцевості' (Словник української мови, 5, 1974: 789), укр. діал. *острів* 'підвищене сухе місце серед болота' (Никончук, 1979: 31), 'острівець на річці' (Cherapanova,

1984: 153), 'мілководдя, мілина' (Грінченко, 3, 1908: 63), 'острів на річці' (Дзендзелівський, 1966: 105); рос. *остров* 'ділянка суші на річці, оточена водою', 'невеличка ділянка лісу в полі' (Ономастика України, 1998: 119), блр. *остраў* 'острів серед болота; ділянка лісу серед безлісного простору; галявина в лісі' (Яшкін, 1971: 123), пол. *ostrow* 'маленьке поле між лугами' (Nitsche, 1964: 123); **остривок**, **острівець**, **островок**, пор.: укр. діал. *острівець* 'підвищене сухе місце серед болота' (Никончук, 1979: 31), 'острівець на річці, на озері, на болоті' (Cherapanova, 1984: 153), 'острів на річці' (Дзендзелівський, 1966: 105), *островок* 'підвищене сухе місце серед болота' (Никончук, 1979: 31), 'сухе місце на болоті, остривок на річці' (Cherapanova, 1984: 114), 'затока, відгалуження річки, рукава річки' (Дзендзелівський, 1982: 14); **острів**.

Значною частотою вживання відзначаються утворення **груд**, **грудок** (< *груд-ок*) < псл. **grōdъ* (Cherapanova, 1984: 122–128), пор.: укр. *груда* 'нерівності на поверхні землі у вигляді затверділих горбків' (Словник української мови, 2, 1971: 179), укр. діал. *груд* 'підвищене сухе місце серед болота', (Никончук, 1979: 30), 'підвищення на болоті, де косять сіно' (Marusenko, 1968: 225), *груда* 'підвищене сухе місце серед болота' (Никончук, 1979: 31), 'невелика похила гірка, горб' (Marusenko, 1968: 225), *грудок* 'невелике підвищення, гірка', 'підвищене сухе місце серед болота' (Никончук, 1979: 30), 'підвищення серед низовини' (Marusenko, 1968: 225), 'горб, пригорок', 'острівок на болоті', 'окремиий великий камінь', 'невелике підвищення' (Cherapanova, 1984: 66); блр. *груда*, *груд* (Яшкін, 1971: 53), чes. *hrud* 'високе місце в лісі, не залите водою' (Mal'ko, 1974: 21), пол. *gruda* 'велика груда землі' (Nitsche, 1964: 96).

Одним із поширених лексичних засобів для вираження цієї семантики є слово **купина** < псл. **kōrina* (див. вище).

Окрему структурну групу складають утворення з коренем *горб* < псл. **gōrbъ* (Мельничук, 1, 1982: 563): **горбисько**, **пагорбок**, **пагорб**; пор.: укр. *пагорб* 'височина, часто з пологими схилами, пригір' (Словник української мови, 6, 1975: 10), укр. діал. *пагорб* 'невеличке підвищення, гірка' (Никончук, 1979: 30), 'невелике продовгувате підвищення; грядя' (Cherapanova, 1984: 156), 'невелика похила гірка, горб' (Marusenko, 1968: 239), *пагорбок* 'підвищене сухе місце серед болота', 'невелике підвищення, гірка' (Никончук, 1979: 30–31), 'горб; невелике

лике продовгувате підвищення', 'похилий схил', 'сухе місце на болоті типу острова' (Cherapanova, 1984: 157), 'невелика похила гірка, горб' (Marusenko, 1968: 239). У деяких говірках це значення оформляє дериват **пагурок**, пор.: укр. *па́гурок* 'височина, часто з пологими схилами, пригір' (Словник української мови, 6, 1975: 10), укр. діал. 'горб, підвищення' (Cherapanova, 1984: 157), укр. діал. *пагурок* 'підвищене сухе місце серед болота', 'невелике підвищення, гірка' (Никончук, 1979: 30–31), блр. *пагорак* 'невисоке підвищенн, полога гірка' (Яшкін, 1971: 12), пол. *pagorek* 'горбок' (Nitsche, 1964: 21).

Окреслену семантику в західнополіських говірках виражає полісемантичний термін **веретия** < псл. **verta*, **verto*, пов'язане з псл. **verti* 'ховатися' (Мельничук, 1, 1982: 314), пор. ще рос. *веретия* 'невелике витягнуте підвищення на низовині чи серед болота', 'високий берег, що починається від заплави річки' (Ономастика України, 1998: 59).

У межах цього мікрополя зафіксовано два локалізми з прозорою етимологією: **стовпець** < *стовп-ець*, *стовп* та **оденок** < *о-ден-ок* — похідне від *дно*.

Рядом мікрогруп характеризується якісний склад болота. У лексико-семантичній групі **'мохове болото'** найчисленніші деривати з коренем *мох-* < псл. **mъxъ* (Мельничук, 3, 1989: 525): **мох**, **мохівник**, **мохнатка**, **мохняк**, **моховик**, **моховиння**, **моховище**, **мошаниниця**.

Однією говіркою обмежено ареал лексеми **плавлю**, мотивованої дієсловом *плавати*, пор. укр. *плавля* 'болотистий луг (Грінченко, 3, 1908: 190; Ільїна, 2007: 169).

Ядро мікрополя **'торф'яне болото'** становлять утворення від *торф* з різними суфіксами: **торфовик**, **торфована**, **торфовище**, **торфовисько**, **торф'янік**, **торховисько**, **торховище**; пор.: укр. *торфовисько* 'поклади торфу, торфове болото', торфовище 'т.с.' (Словник української мови, 10, 1979: 210), укр. *торф'янік* 'поклади торфу, торфове болото' (Словник української мови, 10, 1979: 211), укр. діал. *торфовина* 'торфове болото' (Cherapanova, 1984: 220); пол. *torfowisko* 'торфовище' (Nitsche, 1964: 88).

У говірках Луцького району цю семантику виражає регіоналізм **куповатець**, який доречно зіставляти з іменником *купа* < *купуватий* (де *оват-* (пор. літ. — *уват-*) зі значенням неповноти ознаки).

Семантика **'болото з іржавою водою'**, як і на решті української території, в досліджених говірках Волині оформляється коренем *руд-*

: **руда**, **рудавина** < псл. **rudavina*, **рудявина**, **рудця**, **рудавиця** < псл. **rudavica*; **рудачник**, пор.: укр. *рудявина* 'іржаве болото' (Ільїна, 2007: 696), укр. діал. 'болото з іржавою водою' (Никончук, 1979: 53), 'грузьке болото, де трясеться, колишеться земля' (Никончук, 1979: 52), блр. *руда* 'болотна залізна руда; грязь на дорозі' (Яшкін, 1971: 166), пол. *ruda* 'іржаве болото' (Nitsche, 1964: 85), чес. 'червона земля чи глина' (Mal'ko, 1974: 61), пол. *rudawina* 'болото з іржавою водою' (Nitsche, 1964: 86).

У деяких говірках із цим значенням зафіксовано утворення від інших коренів: **вижарки** < **вижарок* < *вижар* + суф. — *ок*; **відстійник** < **відстійний* + суф. — *ик*; **застояне** < *застояний*.

Центром мікрополя **'дорога через болото'** виступає лексема **брід**, **брид** < псл. **brodъ* (Мельничук, 1, 1982: 50), пор. укр. 'мілке місце річки, озера або ставка, в якому можна переходити або переїжджати на інший бік' (Словник української мови, 1, 1970: 237), діал. 'місце в річці, озері та ін. з круговим рухом води', 'вир' (Дзєндзелівський, 1978: 138, 140), *бродок* 'мілина на річці' (Cherapanova, 1984: 35), 'вир' (Дзєндзелівський, 1978: 140), блр. *брод* 'мілке місце в річці, озері, стариці, болоті, якими переходять, переїжджають возами' (Яшкін, 1971: 25), хорв. *brod* 'брід, мілина' (Cherapanova, 1973: 74); чес. 'брід', 'місце для купання чи водопою' (Mal'ko, 1974: 9); пол. 'лісовий струмок з твердим дном' (Nitsche, 1964: 159).

У західноволинських говірках цю семему оформляє утворення **гать** та демінутив **гатка** < псл. **gaty/b*: **gatiti* (Мельничук, 1, 1982: 482; Ономастика України, 1998: 134), пор.: укр. *гать* 'настил із дерева, хмизу та ін. для проїзду через болото', *гатка* 'т.с.' (Словник української мови, 2, 1971: 41), укр. діал. *гать* 'невисокий піщаний насип біля річки', 'непрохідне болото' (Cherapanova, 1984: 57), *гатка* 'загачене місце на річці' (Никончук, 1979: 161), 'гать на річці', 'горб у лісі' (Cherapanova, 1984: 57); блр. *гатка* 'сажалка, невелика штучна вододійма; невелика застава, гребля' (Стрилюк, 2010: 48).

З цієї семантикою добре відома лексема **гребля**, **грабля** (місцевий діалектний фонетичний варіант до *гребля*) < псл. **grebja*: **grebti* (Мельничук, 1, 1982: 589); укр. *гребля* 'гребля, гать на болоті', 'піщаний насип біля річки' (Cherapanova, 1984: 65), 'насипаний горб', 'невеликий земляний насип', 'гребля' (Marusenko, 1968: 224), 'вир' (Дзєндзелівський, 1978: 140), 'затока, відгалуження річки, рукава річ-

ки' (Дзензелівський, 1982: 13); блр. *грэбля* 'тимчасова насипна дорога з ломаччя і землі через болото, грузьке місце; грузьке місце, де тяжко проїхати; невеликий місток' (Яшкін, 1971: 114).

Інші зафіксовані нами терміни належать до локалізмів. Дериват **їзк**, очевидно, похідний від *їздити*. Віддієслівного походження також лексема **лижньовка**, мотивована словом *лежати*: назва ця позначає дорогу через болото, вимощену колодами. Цей же морфологічний тип репрезентує дериват **перегонка**, дериваційною базою для якого послужило дієслово *переганяти / переганати*. Виявлений нами термін **стежа** < *стежка* — рідкісний випадок регресивної деривації, представленої в західнополіських говірках утвореннями на зразок: *шкарпета* < *шкарпетка*, *подуха* < *подушка*.

Проведені спостереження над назвами, що позначають тельмографічні об'єкти, дозволяють зробити такі **висновки**:

Вивчення народних назв боліт на Волині є цікавим та корисним аспектом при диференціації та дослідженні цих природних об'єктів. Народні назви боліт відображають особливості сприйняття місцевим населенням географічних об'єктів і відношення до них, а також містять важливу інформацію про характеристики та особливості боліт. Дослідження таких назв може сприяти збереженню культурної спадщини, пов'язаної з природними об'єктами, збагаченню наукової термінології та розумінню лексико-семантичних особливостей мовної картини світу. Ці назви можуть містити цінну інформацію про місцеві умови, рослинний світ, географічні особливості та екологічний статус боліт, що сприяє глибшому розумінню зв'язку між людиною та природним середовищем. Крім того, народні назви боліт можуть слугувати додатковими джерелами інформації для класифікації та ідентифікації різних типів боліт на Волинському Поліссі, а також виявлення місцевих термінологічних варіацій та особливостей. Лінгвістичний підхід допомагає виявити місцеві термінологічні варіації та особливості, які відображаються в лексичному складі та семантиці. Таке дослідження актуальні для розуміння лексичного фонду, лінгвістичного розмаїття та культурної спадщини, пов'язаної з тельмографією Волині.

Формування, розвиток і функціонування народної тельмографічної термінології визначаються рядом позамовних і мовних факторів, які перебувають у тісному взаємозв'язку. Системну організованість

цієї географічної лексики підтверджують різні внутрішньомовні (динаміка семантики лексем, явища синонімії, антонімії, звуження або розширення семантики номінації реалій) та позамовні фактори (геоморфологічні, гідрографічні особливості території, історичні, соціально-економічні). Межі функціонування, семантичні зрушення та особливості значення тельмографічних термінів впливають на ареальне поширення народних географічних термінів. У цьому лексичному класі основу становлять загальновідомі терміни, переважно праслов'янського походження, які мають широкі семантичні можливості. У дослідженому ареалі народні географічні терміни для позначення боліт представлені семантичними, фонетичними та граматичними варіантами та дериватами.

Ядро аналізованого лексичного класу становлять загальновідомі терміни **блід**, **болото**, **гать**, **гребля**, **трясовина** та ін, які відзначаються ширшими семантичними можливостями, наприклад, **болото** 'болото в загальному значенні', 'мокра заболочена низовина', земля, розм'якшена водою', 'низина, поросла травою', 'низина біля річки', луг, що заливається водою', 'рівнинна місцевість на місці осушеного болота'. У багатьох говірках перелічені лексеми представлені діалектними фонетичними варіантами **трасовина**, **трасовиско**, **грабля** та ін.

Із-поміж географічних термінів, зафіксованих тільки в досліджуваному регіоні, відзначаються: **греца** 'земля, розм'якшена водою', **їзки** 'дорога через болото', **оденок** 'острів', **грузяка** 'земля, розм'якшена водою' тощо.

Народна географічна термінологія, порівняно з іншими мовними шарами, не характеризується образністю або емоційно-експресивними засобами. Ця народна географічна термінологія, яка частково залишає слід у топоніміці, є однією з найдавніших за походженням. Окрім мовознавчих досліджень, вивчення народної географічної термінології може бути корисним для природничих, історичних, етнологічних інших наук.

Отже, вивчення народної географічної термінології та діалектних назв болота є важливим компонентом для вивчення мовної картини світу волинян та розуміння їхнього сприйняття та спілкування з природним середовищем Полісся.

ЛІТЕРАТУРА

- Грінченко Б. Д. (ред.). Словарь української мови. Київ, 1907–1909. Т. 1–4.
- Громко Т. В. Структурно-семантичні особливості народної тельмографічної термінології Центральної України (на матеріалі Кіровоградщини). *Філологічні студії*. Вип. 4. Луцьк : Доля, 1998. С. 101–110.
- Громко Т. В., Лучик В. В., Поляруш Т. І. Словник народних географічних термінів Кіровоградщини. Київ ; Кіровоград : РВЦ КДПУ імені Володимира Винниченка, 1999. 224 с.
- Громко Т. В. Семантичні особливості народної географічної термінології Центральної України (на матеріалі Кіровоградщини). Кіровоград : РВЦ КДПУ імені Володимира Винниченка, 2000. 170 с.
- Данилюк О. К. Словник народних географічних термінів Волині. Луцьк : Вежа-Друк, 2013. 148 с.
- Данилюк О. К. Народна географічна термінологія Волині: структура і семантика : монографія. Луцьк : ПП Іванюк В. П., 2020. 190 с.
- Данилюк О. К., Громко Т. В. Народна тельмографічна термінологія в українському мовознавстві. *Хуманитарні Балканські дослідження (Humanitarian Balkan Research)*. 2020. Т. 4. № 1(7). С. 72–76.
- Дзендзелівський Й. О. Українські назви для «острова на річці». *Studia Slavica Hungarica*. 1966. XII. С. 103–113.
- Дзендзелівський Й. О. Українські назви притоки річки. *Slavia Orientalis*. 1968. XVII. С. 297–303.
- Дзендзелівський Й. О. Спостереження над українськими народними назвами гідрорельєфу. *Onomastica*. 1972. XVII. С. 109–147.
- Дзендзелівський Й. О. Українські назви для виру. *Onomastica*. 1978. XXIII. С. 133–161.
- Дзендзелівський Й. О. Українські народні назви гідрорельєфу: відгалуження річки, рукава річки, затоки. *Дослідження лексики і фразеології говорів українських Карпат*. Ужгород : Вид-во Ужгородського університету, 1982. С. 3–54.
- Льбіна О. В. Болота Волині: особливості поширення й антропогенні зміни. *Наукові праці Українського науково-дослідного гідрометеорологічного інституту*. Київ, 2007. Вип. 256. С. 367–372.
- Льбіна О. В., Кукурудза С. І. Болотні геокомплекси Волині : монографія. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2009. 242 с.
- Мельничук О. С. (ред.). Етимологічний словник української мови. К. : Наукова думка, 1982–2012. Т. 1–6.
- Муромцев І. В. (ред.). Українська мова. Енциклопедія. К. : Майстер-клас, 2011. 400 с.
- Никончук М. В. Матеріали до лексичного атласу української мови. (Правобережне Полісся). К. : Наукова думка, 1979. 313 с.
- Ономастика України та етногенез східних слов'ян. Київ : [Б. в.], 1998. 227 с.
- Сидорук І. П. (ред.). Озера та болота Волині : краєзнав. бібліогр. покажч. Луцьк : Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 2019. 80 с.
- Словник української мови : в 11-и т. Київ : Наукова думка, 1970–1980. Т. I–XI.
- Стрилюк О. Географічні терміни у мікротопонімах Любомльського району Волинської області. *Волинь-Житомирщина*. 2010. № 22(1). С. 288–296.

- Яшкін І. Я. Беларускія геаграфічныя назвы: Тапаграфія. Гідралогія. Мінск : Навука і тэхніка, 1971. 256 с.
- Cherepanova E. A. Geographical Terminology of Chernihiv-Sumsky Polesye : dis. ... kand. filol. nauk. Sumy, 1973. 194 p.
- Cherepanova E. A. Folk geographic terminology of Chernihiv-Sumsky Polesia : Dictionary. Sumy, 1984. 274 p.
- Kurkina L. V. Names of swamps in Slavic languages. *Etymology*. 1967. М. : Science, 1969. P. 124–144.
- Mal'ko R. N. Geographical terminology of the Czech and Slovak languages (on a common Slavic background). Minsk : Science and Technique, 1974. 143 p.
- Marusenko T. A. Materials for the dictionary of Ukrainian geographic appellations (names of reliefs). *Polesye (Linguistics. Archeology. Toponymics)*. М. : Science, 1968. P. 206–255.
- Muka E. Słownik dolnosербскеj récy a jeje narěcow. SPb. ; Praha: ČAVU, 1926–1928. Т. I–III.
- Nitsche P. Die geographische Terminologie des Polnischen. Köln ; Graz : Böhlau. 1964. 339 s.
- Schutz I. Die geographische Terminologie des Serbokroatischen. Berlin : Akademie-Verlag, 1957. 113 s.
- Tolstoy N. I. Slavic Geographical Terminology: Semasiological Studies. М. : Science, 1969. 262 p.

**VOLYN FOLK GEOGRAPHICAL TERMS
FOR DENOTING SWAMP: STRUCTURAL
AND SEMANTIC PECULIARITIES**

Oksana K. Danyliuk

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor at the Department of Philology and Methods of Primary School, Lesya Ukrainka Volyn National University, Lutsk, Ukraine
e-mail: oxana.danyliuk@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8765-8475>

SUMMARY

The article is devoted to the study of folk names of bogs in Volyn region. The folk names of bogs collected by the author and published in the dictionary reflect the attitudes and perceptions of the local population, and also contain important information about the characteristics and features of bogs. The study of such names can contribute to the preservation of the cultural heritage associated with natural objects, enrichment of scientific terminology, and understanding of lexical and semantic features of the linguistic worldview. These names may contain valuable information about local conditions, flora, geographical features and ecological status of the bogs, which contributes to deeper understanding of the relationship between humans and the natural environment. In addition, the folk

names of bogs can serve as additional sources of information for classifying and identifying different types of bogs in Volyn Polissia, as well as identifying local terminological variations and features. The linguistic approach helps to identify local terminological variations and features that are reflected in the lexical composition and semantics. The study is relevant for understanding the lexical fund, linguistic diversity and cultural heritage associated with the Volyn themography.

The sphere of functioning, semantic shifts and peculiarities of the meaning of themographic terms influence the area of distribution of folk geographical terms. This lexical class is based on well-known terms, mainly of Proto-Slavic origin, which have wide semantic possibilities. In the studied area, folk geographical terms for swamps are represented by semantic, phonetic and grammatical variants and derivatives.

The core of the analyzed lexical class is well-known terms, mostly of Proto-Slavic origin: брід, болото, гать, гребля, трасовина, etc., which are characterized by wider semantic possibilities. In many subdialects, these lexemes are represented by dialectal phonetic variants: трасовина, трасовиско, гребля, etc.

Folk geographical terminology, in comparison with other language layers, is not characterized by imagery or emotionally expressive means. This folk geographical terminology, which partially leaves a trace in place names, is one of the oldest in origin. In addition to linguistic research, the study of folk geographical terminology can be useful for natural, historical, ethnological and other sciences.

Key words: folk geographical terminology term, nomen, nomenclatura, lexeme, semantic microfield, Volyn region.

REFERENCES

- Hrinchenko B. D. (ed.) (1907–1909). Slovar ukraïnskoi movy [Dictionary of the Ukrainian language]. T. 1–4 Kyiv [in Ukrainian].
- Hromko T. (1998). Strukturno-semantychni osoblyvosti narodnoi telmohrafichnoi terminolohii Tsentralnoi Ukrainy (na materialii Kirovohradshchyny) [Structural and semantic peculiarities of the folk telmographic terminology of Central Ukraine (based on the material of Kirovohrad Region)]. *Filolohichni studii* [Philological Studies]. Vyp. 4. Lutsk, P. 101–110 [in Ukrainian].
- Hromko T. V., Luchyk V. V., Poliarush T. I. (1999). Slovyk narodnykh heohrafichnykh terminiv Kirovohradshchyny [Dictionary of folk geographical terms of Kirovohrad region]. Kyiv ; Kirovohrad : RVC KDPU imeni V. Vynnychenka [in Ukrainian].
- Hromko T. V. (2000). Semantychni osoblyvosti narodnoi heohrafichnoi terminolohii Tsentralnoi Ukrainy (na materialii Kirovohradshchyny) [Semantic peculiarities of the folk geographic terminology of Central Ukraine (based on the material of Kirovohrad Region)]. Kirovohrad : RVC KDPU imeni V. Vynnychenka [in Ukrainian].
- Danyliuk O. K. (2013). Slovyk narodnykh heohrafichnykh terminiv Volyni [Dictionary of folk geographical terms of Volyn]. Lutsk : Vezha-Druk [in Ukrainian].
- Danyliuk O. K. (2020). Narodna heohrafichna terminolohiia Volyni: struktura i semantyka [Folk geographical terminology of Volyn: structure and semantics]. Lutsk : PP Ivaniuk V. P. [in Ukrainian].

Danyliuk O. K., Hromko T. V. (2020). Narodna telmohrafichna terminolohiia v ukraïnskomu movoznavstvi [Folk telmographic terminology in Ukrainian linguistics]. *Khumanytarny Balkansky yzslედvanyia* [Humanitarian Balkan Research]. T. 4. № 1(7), 72–76 [in Ukrainian].

Dzdzdzeliivskyyi Y. O. (1966). Ukraïnski nazvy dlia «ostrova na richtsi» [Ukrainian names for «the island on the river»]. *Studia Slavica Hungarica*. XII, P. 103–113 [in Ukrainian].

Dzdzdzeliivskyyi Y. O. (1968). Ukraïnski nazvy prytochy richky [Ukrainian names of river tributaries]. *Slavia Orientalis*. XVII, P. 297–303 [in Ukrainian].

Dzdzdzeliivskyyi Y. O. (1972). Sposterezhennia nad ukraïnskymy narodnymy nazvamy hidroliefu [Observations on Ukrainian folk names of hydrorelief]. *Onomastica*. XVII, P. 109–147 [in Ukrainian].

Dzdzdzeliivskyyi Y. O. (1978). Ukraïnski nazvy dlia vyru [Ukrainian names for whirlpools]. *Onomastica*. XXIII, P. 133–161 [in Ukrainian].

Dzdzdzeliivskyyi Y. O. (1982). Ukraïnski narodni nazvy hidroliefu: vidhaluzhennia richky, rukava richky, zatoky [Ukrainian folk names of hydrorelief: river branches, river branches, bays]. *Doslidzhennia leksyky i frazeolohii hovoriv ukraïnskykh Karpat* [Studies on the Dialectal Vocabulary and Phraseology of Ukrainian Carpathians]. Uzhhorod, P. 3–54 [in Ukrainian].

Iliina O. V., Kukurudzka, S. I. (2009). Bolotni heokomplekxy Volyni [Swamp Geocomplexes of Volyn]. Lviv : LNU im. I. Franka [in Ukrainian].

Iliina O. V. (2007). Bolota Volyni: osoblyvosti poshyrennia y antropohenni zminy [Swamps of Volyn: Peculiarities of Distribution and Anthropogenic Changes]. *Naukovi pratsi Ukraïnskoho naukovo-doslidnoho hidrometeorolohichnoho instytutu* [Scientific Works of Ukrainian Research Hydrometeorological Institute]. Vol. 256, P. 367–372 [in Ukrainian].

Melnychuk O. S. (ed.) (1982–2012). Etymolohichni slovyk ukraïnskoi movy [An Etymological Dictionary of the Ukrainian Language]. Kyiv, T. 1–6 [in Ukrainian].

Muromtsev I. V. (ed.) (2011). Ukraïnska mova. Entsyklopediia [Ukrainian language. Encyclopedia]. Kyiv : Maister-klas [in Ukrainian].

Nykonchuk M. V. (1979). Materialy do leksychnoho atlasu ukraïnskoi movy. (Pravoberezhne Polissia) [Materials for the lexical atlas of the Ukrainian language. (Right Bank Polissia)]. Kyiv : Naukova dumka [in Ukrainian].

Onomastyka Ukrainy ta etnogenezy skhidnykh slov'ian (1998). [Onomastics of Ukraine and Ethnogenesis of Eastern Slavonians]. Kyiv [B. V.] [in Ukrainian].

Sidoruk I. P. (ed.) (2019). Oзера ta bolota Volyni [Lakes and swamps of Volyn]. Lutsk : SNU imeni Lesi Ukrainky [in Ukrainian].

Slovyk ukraïnskoi movy (1970–1980). [Dictionary of the Ukrainian Language]. T. I–XI Kyiv : Naukova dumka [in Ukrainian].

Stryliuk O. (2010). Heohrafichni terminy u mikrotoponimakh Liuboml'skoho raionu Volyn'skoi oblasti [Geographical terms in microtoponyms of Lyuboml district of Volyn region]. *Volyn-Zhytomyrshchyna*. 22(1), P. 288–296 [in Ukrainian].

Yashkin I. Ya. (1971). Belaruskii heahrafichnii nazvy: Tapahrafiia. Hidralohiia [Belarusian Geographical Names: Topography. Hydrology]. Minsk : Navuka i nekhnika [in Belarusian].

Cherepanova E. A. (1973). Geographical Terminology of Chernihiv-Sumsky Polesye : dis. ... kand. filol. nauk. Sumy.

Cherepanova E. A. (1984). Folk geographic terminology of Chernihiv-Sumsky Polesia : Dictionary. Sumy.

Kurkina L. V. (1969). Names of swamps in Slavic languages. *Etymology*. 1967. М. : Science, P. 124–144.

Mal'ko R. N. (1974). Geographical terminology of the Czech and Slovak languages (on a common Slavic background). Minsk : Science and Technique.

Marusenko T. A. (1968). Materials for the dictionary of Ukrainian geographic appellations (names of reliefs). *Polesye (Linguistics. Archeology. Toponymics)*. М. : Science, P. 206–255.

Muka E. (1926–1928). Słownik dolnoserbskeje rěcy a jeje narěcow [Dictionary of the Lower Serbian speech and its dialects]. Т. I–III. SPb. ; Praha [in Slovak].

Nitsche P. (1964). Die geographische Terminologie des Polnischen. Köln : Graz: Böhlau [in German].

Schutz I. (1957). Die geographische Terminologie des Serbokroatischen. Berlin : Akademie-Verlag [in German].

Tolstoy N. I. (1969). Slavic Geographical Terminology: Semasiological Studies. М. : Science.

Стаття надійшла до редакції 31.05.2023

УДК 811.111'42:341.223.2

<https://doi.org/10.24195/2616-5317-2023-36-7>

REPRESENTATION OF THE SCENARIO «CONFLICT IN THE BRITISH ROYAL FAMILY» IN THE BRITISH MASS-MEDIA DISCOURSE

Angelina I. Demchuk

Candidate of Science (Philology), Associate Professor at the Department of the Germanic Philology and Methods of Teaching Foreign Languages, State Institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushinsky»,
Odessa, Ukraine

e-mail: angelinushka12@yahoo.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0894-1684>

Web of Science Researcher ID: AAH-4237-2021

SUMMARY

The article focuses on the modeling scenario “Confrontation in the British Royal family” which is actualized in the British mass-media discourse through an interaction between such concepts as BRITISH ROYAL FAMILY (a culturally marked one), CONFLICT, and RELATIONSHIP, graphically visualized and presented as a complex structure of four parallel subsidiary scenarios (confrontation between Harry and William; confrontation between Harry and his father; confrontation between Harry and Camilla; confrontation between the Duke and Duchess of Sussex and the Royal family) that are realized in the slots of the propositional schemas of the action and thing frames. In order to single out verbalizers of the slots, a corpus of 25 articles about Prince Harry’s memoir book “Spare”, published in the period from January to April 2023 on the web-sites of the British periodicals “The Guardian”, “The Independent”, “Daily Express”, “Daily Record”, “The Sun”, was processed by AntConc programme and analyzed correspondingly. The analysis has allowed to identify the agents, patients, causes and the time frame of the conflict as well as to define the character of interaction between the concepts involved in the scenario. Modeling of the scenario “Confrontation in the British Royal family” on the basis of the British mass-media discourse has resulted in reconstructing the sequence of the dramatic events in the definite period of the British Royal family’s life, giving an insight into the perception of these events by the British society, distinguishing their verbal reflection in the British language community, and